

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU lietā Nr. 2019-28-0103

Rīgā

2022. gada 28. oktobrī

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

pēc akciju sabiedrības „Latvijas Gāze” pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2022. gada 28. septembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2019. gada 18. aprīļa lēmuma Nr. 1/7 „Dabaszāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabaszāzes sistēmas operatoriem un dabaszāzes lietotājiem” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 64., 89. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, kā arī Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un 84.¹ panta pirmajai daļai un Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam”.

Satversmes tiesa konstatēja:

1. 1998. gada 3. septembrī Saeima pieņēma Enerģētikas likumu. Šā likuma 1. panta 7. punkts noteic, ka energoapgāde ir enerģētikas jomā veicama komercdarbība, kuru ir nepieciešams licencēt vai reģistrēt un kura ietver arī dabaszāzes iepirkšanu, pārveidi, uzglabāšanu, pārvadi, sadali vai tirdzniecību. Saskaņā ar minētā likuma 1. panta 12. punktu enerģijas lietotājs ir fiziskā vai

juridiskā persona, kas no energoapgādes komersantiem pērk un savām vajadzībām patērē citstarp dabasgāzi vai lieto to energoapgādē vai cita veida komercdarbībā.

No Enerģētikas likuma 1. panta 13. un 15. punkta izriet, ka dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu pa augsta spiediena cauruļvadiem (izņemot transportēšanu pa sākumposma cauruļvadiem), lai piegādātu to attiecīgai sadales sistēmai vai tieši lietotājam, izņemot enerģijas tirdzniecību, bet dabasgāzes sadale – dabasgāzes transportēšanu pa augsta, vidēja un zema spiediena cauruļvadiem, izņemot enerģijas tirdzniecību. Savukārt no Enerģētikas likuma 1. panta 12. un 16. punkta izriet, ka dabasgāzes tirdzniecība ietver dabasgāzes iepirkšanu pārdošanai un pārdošanu dabasgāzes lietotājiem – personām, kas no energoapgādes komersantiem pērk dabasgāzi. Tādējādi dabasgāzes apgādes tiesisko attiecību ietvaros dabasgāzes lietotājs citstarp pērk dabasgāzi no dabasgāzes tirgotāja un dabasgāze pa dabasgāzes pārvades sistēmu un dabasgāzes sadales sistēmu tiek transportēta līdz attiecīgajam dabasgāzes lietotājam.

Ar 2005. gada 26. maija likumu „Grozījumi Enerģētikas likumā”, kas stājās spēkā 2005. gada 29. jūnijā, Enerģētikas likums tika papildināts ar 84.¹ pantu. Tas noteica, ka Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Regulators) apstiprina sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes sistēmas pieslēguma noteikumus, kuriem jābūt objektīvi pamatotiem, ekonomiski attaisnotiem, taisnīgiem, vienlīdzīgiem un atklātiem.

Savukārt ar 2016. gada 11. februāra likumu „Grozījumi Enerģētikas likumā”, kas stājās spēkā 2016. gada 8. martā, Enerģētikas likumā ieviestas arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija direktīvas 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par direktīvas 2003/55/EK atcelšanu (turpmāk – Direktīva 2009/73/EK) prasības. To mērķis ir nodrošināt efektīva iekšējā tirgus izveidi, lai Eiropas Savienībā dabasgāzi varētu pārdot ar vienādiem noteikumiem, bez diskriminācijas vai ierobežojumiem, kā arī nodrošināt ekonomiski pamatotu un efektīvu trešo personu piekļuvi dabasgāzes sistēmai.

Attiecīgi Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmā daļa (turpmāk – apstrīdētā likuma norma) izteikta jaunā redakcijā: „Regulators apstiprina dabasgāzes pārvades sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumus biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem un dabasgāzes sadales sistēmas operatora

izstrādātos dabasgāzes sadales sistēmas pieslēguma noteikumus dabasgāzes lietotājiem. Minētajiem noteikumiem jābūt objektīvi pamatotiem, ekonomiski attaisnotiem, taisnīgiem, vienlīdzīgiem un atklātiem. Regulators var ierosināt dabasgāzes sistēmas pieslēguma noteikumu pārskatīšanu un pieprasīt, lai attiecīgais dabasgāzes sistēmas operators noteiktā termiņā iesniedz dabasgāzes sistēmas pieslēguma noteikumu projektu.”

Šādā redakcijā apstrīdētā likuma norma bija spēkā līdz 2022. gada 10. augustam.

2. Uz apstrīdētās likuma normas pamata Regulatora padome 2019. gada 18. aprīlī izdeva lēmumu Nr. 1/7 „Dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem” (turpmāk – apstrīdētie noteikumi, bet kopā ar apstrīdēto likuma normu – apstrīdētās normas), kas stājās spēkā 2019. gada 25. aprīlī. Citstarp no apstrīdēto noteikumu regulējuma izriet tehniska iespēja dabasgāzes lietotājam pieslēgties tieši dabasgāzes pārvades sistēmai, neizmantojot dabasgāzes sadales sistēmas operatora pakalpojumus.

3. Pieteikuma iesniedzēja – akciju sabiedrība „Latvijas Gāze” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētie noteikumi neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 64. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, pārkāpj no Satversmes 1. un 89. panta izrietošos labas pārvaldības, labas likumdošanas, tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principus, kā arī neatbilst Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai. Savukārt apstrīdētā likuma norma neatbilst Satversmes 64. pantam.

Līdz 2017. gada 3. aprīlim vienīgi Pieteikuma iesniedzēja kā vertikāli integrēts komersants nodrošinājusi dabasgāzes iepirkšanu, uzglabāšanu, pārvadi, sadali un tirdzniecību Latvijas dabasgāzes tirgū. Latvijas dabasgāzes tirgus atvēršanas procesā no Pieteikuma iesniedzējas reorganizācijas ceļā nodalīta akciju sabiedrība „Conexus Baltic Grid”, kas saskaņā ar licenci sniedzot arī dabasgāzes pārvades pakalpojumu Latvijas teritorijā. Pieteikuma iesniedzēja neesot minētās akciju sabiedrības akcionāre. No Pieteikuma iesniedzējas kā atsevišķs tās meitas uzņēmums nodalīta arī akciju sabiedrība „Gaso”, kura saskaņā ar licenci sniedzot dabasgāzes sadales pakalpojumu Latvijas teritorijā.

Pieteikuma iesniedzēja esot vienīgā minētās akciju sabiedrības akcionāre un pati turpinot nodarboties ar dabasgāzes tirdzniecību.

Apstrīdēto noteikumu pieņemšanas rezultātā esot samazinājusies Pieteikuma iesniedzējas koncerna vērtība, jo tie pieļaujot dabasgāzes lietotāju tiešu pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai, apejot dabasgāzes sadales sistēmas operatoru, nemaksājot par sadales sistēmas izmantošanu un attiecīgi arī samazinot akciju sabiedrības „Gasos” ienākumus. Tādējādi esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu, kas ietvertas Satversmes 105. pantā. Turklāt apstrīdētie noteikumi pārkāpjot no Satversmes 1. un 89. panta izrietošos labas pārvaldības, labas likumdošanas, tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principus, kā arī neatbilstot Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai. Savukārt apstrīdētā likuma norma neatbilstot Satversmes 64. pantam, jo pieļaujot to, ka ārējo normatīvo aktu izdod privāto tiesību juridiskā persona.

Aplūkojot apstrīdēto likuma normu kopsakarā ar Enerģētikas likuma būtību un mērķi, esot secināms, ka likumdevējs nav ļāvis Regulatoram izdot tādus noteikumus, kas pieļautu to, ka jebkurš dabasgāzes lietotājs var atslēgties no dabasgāzes sadales sistēmas un tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai. Šajā aspektā vajagot ņemt vērā Eiropas Savienības tiesību normas, konkrētāk – Direktīvu 2009/73/EK.

No Direktīvas 2009/73/EK izrietot dabasgāzes sadales sistēmas operatoru neatkarība un nošķirtība no dabasgāzes pārvades sistēmas operatoriem. Dabasgāzes lietotājiem esot tiesības uz pieeju dabasgāzes sistēmai, bet neesot tiesību uz pieslēgumu noteikta veida – sadales vai pārvades – sistēmai. Vispārīgā gadījumā dabasgāzes lietotājs pieslēdzoties dabasgāzes sistēmai caur dabasgāzes sadales sistēmu, kuras darbību nodrošinot dabasgāzes sadales sistēmas operators.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto likuma normu, – Saeima – norāda, ka apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmes 64. pantam.

Saeima esot izvēlējusies tādu dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumu modeli, kas balstīts uz Regulatora izvērtējumu, tādējādi nodrošinot efektīvāku, profesionālāku konkrētās jomas specifikai atbilstošu valsts varas īstenošanu un operatīvu dabasgāzes pārvades sistēmas darbību. Šāda modeļa galvenos virzienus Saeima esot paredzējusi apstrīdētajā likuma normā. Regulatora izdotie apstrīdētie noteikumi neradot tādas jaunas tiesiskās attiecības,

kas neizrietētu no Enerģētikas likuma. Proti, likumdevējs pats esot izlēmis jautājumu par dabasgāzes lietotāju pieslēgšanos dabasgāzes pārvades sistēmai.

Lai gan apstrīdētā likuma norma paredz Regulatora tiesības apstiprināt privātpersonas – dabasgāzes pārvades sistēmas operatora – izstrādātos noteikumu projektus, tas nenozīmē, ka ārējā normatīvā akta izdošanas tiesības būtu nodotas šādai privāto tiesību juridiskajai personai. Dabasgāzes sistēmas operatori, ievērojot sistēmu tehniskās īpatnības un personāla zināšanas un pieredzi, esot tie, kas vislabāk spēj sagatavot normālas sistēmas darbības nodrošināšanai nepieciešamos noteikumus, un savukārt Regulatoram neesot pamata tos apstiprināt tādā gadījumā, ja regulējums neatbilst pakalpojumu lietotāju tiesiskajām interesēm.

Neatkarīgi no tā, vai dabasgāze tiek transportēta pārvades vai sadales sistēmā, tās transportēšanas mērķis esot nodrošināt dabasgāzes piegādi lietotājiem. Lai lietotāji varētu saņemt dabasgāzi savos objektos, tos nepieciešams pieslēgt dabasgāzes pārvades vai sadales sistēmai, proti, nepieciešams objektu gazificēt, bet tas nozīmē, papildu infrastruktūras ierīkošanu. Par ierobežojumiem attiecībā uz lietotāja tiesībām saņemt dabasgāzi no pārvades sistēmas varot lemt tikai likumdevējs, un šādi ierobežojumi normatīvajos aktos šobrīd neesot paredzēti. Ja šādi ierobežojumi būtu noteikti, tie varētu ietekmēt enerģijas lietotāju komercdarbību un konkurētspēju.

5. Institūcija, kas izdevusi apstrīdētos noteikumus, – Regulators – norāda, ka apstrīdētie noteikumi atbilst Satversmei, Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai.

Tas, ka apstrīdētie noteikumi nosaka apstrīdētajā likuma normā minēto subjektu, tostarp dabasgāzes lietotāju, tiesības pieprasīt tiem piederošo objektu pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai un dabasgāzes pārvades sistēmas operatora pienākumu nodrošināt šādu pieslēgumu, nepadarot dabasgāzes transportēšanu pārvades sistēmā par dabasgāzes sadali. Apstrīdēto noteikumu izstrādāšanas laikā Regulators esot izvērtējis arī ieinteresēto personu priekšlikumus. Ieinteresētās personas aicinājušas ierobežot dabasgāzes lietotāju objektu pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai, tomēr normatīvajos tiesību aktos šādu ierobežojumu noteikšana neesot paredzēta.

6. Pieaicinātā persona – Ekonomikas ministrija – norāda, ka apstrīdētā likuma norma un apstrīdētie noteikumi atbilst gan Satversmei, gan Direktīvas 2009/73/EK prasībām.

Lai dabasgāzes tirgus attīstītos bez ierobežojumiem, vajagot paredzēt iespēju vismaz rūpnieciskajiem lietotājiem pieslēgties ne tikai dabasgāzes sadales, bet arī pārvades sistēmai. Fakts, ka rūpnieciskajiem lietotājiem ir atļauts pieslēgties arī dabasgāzes pārvades sistēmai, nepadarot pārvades sistēmas operatoru par sadales sistēmas operatoru. Nodrošinot pieeju pārvades sistēmai, vajagot ievērot diskriminācijas aizlieguma principu, taču Pieteikuma iesniedzējas piedāvātā dabasgāzes lietotāju iedalīšana esošajos un jaunajos klientos esot pretrunā ar diskriminācijas aizlieguma principu un neesot salāgojama ar Direktīvas 2009/73/EK mērķi.

Latvijas dabasgāzes tirgus atvēršana esot vērsta uz to, lai dabasgāzes lietotāji par pamatotām tirgus cenām un bez diskriminācijas iegādātos dabasgāzi Latvijā. Tādējādi apstrīdētās likuma normas mērķis esot aizstāvēt dabasgāzes lietotāju intereses, nevis nodrošināt Pieteikuma iesniedzējas meitas sabiedrības peļņu noteiktā līmenī. Neesot pamata uzskatīt, ka tikai sadales sistēmas operatoram ir tiesības piegādāt dabasgāzi, piemēram, rūpnieciskajiem lietotājiem. Turklāt Enerģētikas likums neparedzot ierobežojumus vairāku dabasgāzes sadales sistēmas operatoru darbībai Latvijā teritorijā.

7. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – piekrīt Saeimas atbildes rakstā sniegtajam deleģējuma vērtējumam.

Direktīvas 2009/73/EK 32. panta 1. punkts, kas reglamentē „trešo personu piekļuvi”, un 38. panta 1. punkts, kas nosaka dabasgāzes uzņēmumu iespējas veikt piegādes, izmantojot tiešo līniju, Enerģētikas likumā esot transponēti korekti. Tomēr vajagot vērtēt, vai lietā esošajos apstākļos ar Direktīvu 2009/73/EK nav pretrunā tāds regulējums, kas atļauj lietotājam veidot tiešu pieslēgumu pārvades sistēmai, apejot sadales sistēmas operatoru.

8. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda, ka apstrīdētie noteikumi atbilst gan Direktīvas 2009/73/EK, gan Enerģētikas likuma regulējumam un mērķim.

Tiesības komercdarbības rezultātā gūt noteikta apmēra peļņu noteiktā laika posmā neesot uzskatāmas par Satversmē nostiprinātām pamattiesībām. Turklāt, pēc tiesībsarga ieskata, jāņem vērā tas, ka Pieteikuma iesniedzēja savu

nākotnes peļņas aprēķinu balsta uz faktu, ka akciju sabiedrībai „Gasol”, kuras vienīgais akcionārs ir Pieteikuma iesniedzēja, ir izsniegta licence sadales sistēmas operatora pakalpojumu sniegšanai visā Latvijas Republikas teritorijā līdz 2037. gada 6. decembrim, kā arī uz pieņēmumu, ka visā licences darbības laikā „Gasol” paliks Latvijas Republikas teritorijā vienīgais sadales sistēmas operators un arī sadales sistēmas lietotāju skaits un struktūra (piemēram, rūpnieciskie lietotāji attiecībā pret mājsaimniecībām) paliks nemainīgi. Komersantam izsniegtā licence varot radīt aizsargājamu tiesisko paļāvību uz iespējām turpināt komercdarbību noteiktā jomā, tomēr komersantam nevarot veidoties aizsargājama tiesiskā paļāvība uz to, ka attiecīgās nozares tiesiskais regulējums netiks mainīts tādā veidā, kas varētu negatīvi ietekmēt tā saimniecisko darbību, samazinot iespējas gūt iecerētā apmēra peļņu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējai neesot tiesiska pamata paļauties uz to, ka nākotnē netiks grozīti sadales sistēmas operatoram „Gasol” izsniegtās licences nosacījumi vai netiks izsniegta licence citiem sadales sistēmas operatoriem, vai arī paļauties uz noteiktu peļņas apmēru nākotnē.

Enerģētikas likuma 1. panta 13. punktā ietvertā enerģijas pārvades definīcija skaidri paredzot, ka pārvades sistēmas mērķis ir piegāde vai nu sadales sistēmai, vai tieši lietotājiem. Likumdevēji nedz Eiropas Savienības, nedz nacionālajā līmenī neesot paredzējuši to, ka vienīgā iespēja lietotājam saņemt dabasgāzi būtu pieslēgšanās sadales sistēmai. Attiecīgi tas, ka lietotāji saņem dabasgāzi nepastarpināti no pārvades sistēmas, pats par sevi nepadarot pārvades sistēmu par sadales sistēmu. Sadales sistēmas operatora tiesības veikt licencē paredzēto komercdarbību apstrīdētie noteikumi neierobežojot.

Lietotāji, kuri izmanto dabasgāzi mājsaimniecības vajadzībām, visticamāk, neizvēlēšoties pieslēgumu pārvades sistēmai vai tiešo pieslēgumu, jo šāds risinājums prasītu nesamērīgus ieguldījumus, nebūtu pamatots ar to vajadzībām un attiecīgi nebūtu ekonomiski un praktiski izdevīgs.

9. Pieaicinātā persona – Konkurences padome – norāda, ka apstrīdētās normas sistēmiski un pareizi risina dabiskā monopola uzvedības noteikumu regulēšanas problemātiku un novērš iespējas ļaunprātīgi izmantot dominējošo stāvokli.

Tirgus vara dabasgāzes pārvadē izrietot no pārvades sistēmas dabiskā monopolstāvokļa, ko atspoguļojot Enerģētikas likuma 111. panta pirmā daļa, proti, no fakta, ka Latvijā darbojas viens vienotais dabasgāzes pārvades un

uzglabāšanas sistēmas operators. Enerģētikas nozares regulējums nosakot dabasgāzes pārvades sistēmas operatora strukturālu nodalīšanu no dabasgāzes ražošanas un tirdzniecības darbībām. Šī nodalīšana esot saistīta ar interešu konfliktu starp sev un citiem piederošās dabasgāzes transportēšanu pārvades sistēmā. Tirgus varas ļaunprātīgas izmantošanas uzraudzības prakse rādot, ka interešu konflikta gadījumā dabasgāzes pārvades sistēmas operatora rīcība eventuāli novestu pie sistēmas lietotāju diskriminācijas infrastruktūras tarifu, lietošanas vai pieslēguma nosacījumu piemērošanā.

Enerģētikas nozares regulējuma interpretēšana un piemērošana sistēmiski nevarot novest pie tāda rezultāta, kas ierobežotu dabasgāzes lietotāju tiesības pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmas operatora infrastruktūrai. Pieļaujot nozares regulējuma piemērošanu ar mērķi ierobežot dabasgāzes lietotāju pieslēgšanos pārvades sistēmas operatora infrastruktūrai, varētu tikt pieļauta diskriminējoša attieksme no pārvades sistēmas operatora puses. Tādējādi apstrīdētās normas nodrošinot dabasgāzes lietotājiem vienlīdzīgu piekļuvi pārvades sistēmas infrastruktūrai un novēršot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas iespējas.

10. Pieaicinātā persona – akciju sabiedrība „Conexus Baltic Grid” – uzskata, ka apstrīdētās likuma normas sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā neesot vērtēta tās atbilstība Eiropas Savienības tiesību aktu noteikumiem.

Veidojot tiešā pieslēguma nosacījumus, nedrīkstot izjaukt dabasgāzes tirgus struktūras līdzsvaru, kas noteikts, tirgu atverot. Tomēr konkrētajā gadījumā starp dabasgāzes pārvades sistēmas operatoru un dabasgāzes sadales sistēmas operatoru konkurences neesot, jo abu dabasgāzes sistēmu atšķirīgā izejas spiediena un jaudas dēļ to lietotāju mērķgrupas esot atšķirīgas. Jebkurā gadījumā lietotāja pieslēgums pārvades sistēmai būtu ekonomiski un tehniski pamatots, ja lietotāja plānotā jauda būtu lielāka par 250 megavatiem gadā un plānotais darba spiediens pārsniegtu 16 bārus.

11. Pieaicinātā persona – zvērināta advokāte Ieva Azanda – norāda, ka dabasgāzes pārvades jēdziens pieļauj dabasgāzes transportēšanu līdz lietotājam.

Direktīvas 2009/73/EK definīciju līmenī gan pārvade, gan sadale ietverot dabasgāzes transportēšanu līdz lietotājiem un vienīgā atšķirība esot tā, caur kāda spiediena tīklu minētā darbība tiek īstenota. Šīs definīcijas esot pārņemtas Enerģētikas likumā.

Direktīvas 2009/73/EK pamatprasība esot nodrošināt nediskriminējošu piekļuvi tīkliem, tas ir, infrastruktūrai, kas izmantojama dabasgāzes transportēšanai, kā arī regulatoru uzraudzību. To atbilstoši iespējams īstenot, nodalot tīklus no ražošanas un piegādes darbībām. Šie noteikumi esot pārņemti Enerģētikas likumā un ieviesti praktiski, izveidojot akciju sabiedrību „Conexus Baltic Grid”, kas nodalīta no akciju sabiedrības „Gasco” un akciju sabiedrības „Latvijas Gāze”.

Kontekstā ar trešo personu piekļuvi dabasgāzes apgādes sistēmai Eiropas Savienības tiesībās dalībvalstīm neesot noteikts konkrēts un precīzs pienākums nodrošināt lietotājam iespēju pieslēgties tieši pārvades vai sadales sistēmai. Tomēr dalībvalstij izvēli par pieslēgšanos vienai vai otrai sistēmai vajagot izdarīt uz objektīvu apsvērumu pamata un nediskriminējoši, ievērojot nepieciešamību nodrošināt finanšu līdzekļus sistēmu darbības izmaksu segšanai un tīkla infrastruktūras tālākai attīstībai, lai dalībvalsts ietvaros būtu iespējams nodrošināt konkurenci starp dabasgāzes tirgotājiem.

12. Pieaicinātā persona – Dr. ekon., akad. Raita Karnīte – uzskata, ka Latvijas dabasgāzes apgādes sistēma pakāpeniski iekļaujas ES iekšējā tirgū.

Ne Enerģētikas likumā, ne apstrīdētajos noteikumos sadales un pārvades funkciju nošķiršanas kritēriji neesot atrodamī. Tieši otrādi – Enerģētikas likums ļaujot arī dabasgāzes pārvades sistēmā transportēt dabasgāzi tieši lietotājam un līdz ar to sapludinot pārvades un sadales sistēmu robežas. Tādējādi apstrīdētie noteikumi faktiski pieļaujot sadales sistēmas operatoru licenču darbības zonu pārklāšanos.

Ievērojot minēto, secināms, ka apstrīdētie noteikumi paši par sevi neierobežo ne Pieteikuma iesniedzējas, ne akciju sabiedrības „Gasco” tiesības veikt komercdarbību, taču rada apstākļus tam, lai mainītos komercdarbības vide, mērogs un rezultāti. Proti, apstrīdētie noteikumi radīšot nelabvēlīgas sekas Pieteikuma iesniedzējai, pārkāpjot akciju sabiedrības „Gasco” licencē noteikto darbības zonu un nosacījumu, ka sadales sistēmas operatoru licenču darbības zonu pārklāšanās nav pieļaujama. Tomēr konstitucionālās sūdzības ekonomiskais mērķis – saglabāt akciju sabiedrības „Gasco” tirgus varu un ieņēmumus, pasargājot to no konkurences, – neatbilstot dabasgāzes tirgus atvēršanas mērķim.

Apstrīdētie noteikumi pārkāpjot labas pārvaldības principu, jo esot sagatavoti bez objektīvas ietekmes analīzes un ieviesti nesagatavotā normatīvajā vidē. Tomēr esot apšaubāms tas, ka apstrīdētie noteikumi pārkāpj tiesiskās

drošības principu un tiesiskās palāvības principu tādā nozīmē, kā to skaidro Pieteikuma iesniedzēja, proti, radot iespēju izveidot konkurējošas dabasgāzes sadales sistēmas un aizvilināt uz tām garantētos akciju sabiedrības „Gasos” klientus. Tādas dabasgāzes tirgus izmaiņas, kas varētu ietekmēt akciju sabiedrības „Gasos” faktisko monopolstāvokli dabasgāzes sadales jomā, esot bijušas paredzamas un pat ieskicētas Enerģētikas likumā. Ekskluzīvu tiesību garantijas, kas, pēc Pieteikuma iesniedzējas domām, sadales sistēmas operatoram izriet no Latvijā izraudzītā dabasgāzes tirgus atvēršanas modeļa, esot šķietamas.

Apstrīdēto noteikumu ieviešanas rezultātā varot izveidoties vairāki dabasgāzes tirgus organizācijas varianti, no kuriem viens esot pretrunā ar Direktīvu 2009/73/EK un Latvijas dabasgāzes tirgus reformas modeli un vairāki esot pretrunā ar Latvijas dabasgāzes tirgus reformas modeli. Ne likumdevējs, ne Regulators neesot tirgus dalībniekiem darījuši zināmu, tieši kuru no iespējamajiem dabasgāzes tirgus organizācijas modeļiem paredzēts izveidot un kā to paredzēts izveidot.

13. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras docents Dr. iur. Vadīms Mantrovs – norāda, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei un nekavē nedz brīvu konkurenci, nedz Latvijas dabasgāzes tirgus un iekšējā tirgus atvēršanu.

Pieteikuma iesniedzēja neesot tā persona, kuras tiesības šajā gadījumā ir aizskartas. Šāda persona esot akciju sabiedrība „Gasos”. Tas vien, ka Pieteikuma iesniedzēja ir šīs sabiedrības vienīgais akcionārs, vēl nenozīmējot, ka Pieteikuma iesniedzējas tiesības, kas izriet no šīs dalības, būtu aizskartas.

Neatkarīgi no iepriekš minētā ar to, ka dabasgāzes lietotāji tiek pieslēgti dabasgāzes pārvades sistēmai, netiekot izjaukts likumdevēja ieviestais dabasgāzes tirgus atvēršanas modelis, jo šāds pieslēgums neietekmējot dabasgāzes sadales sistēmas darbību kā tādu. Ja konkurences attiecību regulējuma mērķis ir nodrošināt netraucētu konkurenci tirgū, tad iespēja veidot pieslēgumu ne vien dabasgāzes sadales sistēmai, bet arī dabasgāzes pārvades sistēmai tieši atbilstot dabasgāzes tirgus atvēršanas jēgai.

14. Pieaicinātā persona – Rīgas Tehniskās universitātes Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģiju institūta direktors, profesors *Dr. habil. sc. ing. Egīls Dzelzītis* – uzskata, ka apstrīdētie noteikumi ļauj jebkurai personai pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai, taču par šāda pieslēguma drošumu atbildīgā persona neesot skaidri noteikta.

Dabasgāzes piegādes līguma attiecības pastāvot starp dabasgāzes tirgotāju un lietotāju, savukārt tehnoloģiski dabasgāze ceļā no tirgotāja līdz lietotājam izejot gan pārvades, gan uzglabāšanas, gan sadales sistēmas ciklus. Ar attiecīgajiem sistēmas operatoriem līgumu slēdzot dabasgāzes tirgotājs, un lietotājam rēķinā norādītā dabasgāzes cena ietverot arī attiecīgo sistēmas pakalpojumu izmaksas.

Pēc vispārējā principa dabasgāze vispirms pa augsta spiediena cauruļvadiem tiekot ievadīta dabasgāzes pārvades sistēmā, bet tālāk tā ar dabasgāzes sadales sistēmas palīdzību tiekot transportēta līdz lietotājam. Dabasgāzes pārvades sistēmas mērķis esot enerģijas transportēšana, savukārt sadales sistēmas mērķis esot enerģijas transportēšana no pārvades sistēmas līdz lietotāja energoapgādes sistēmas piederības robežai. Ievērojot minēto, dabasgāzes pārvades sistēmas darba spiediens esot augstāks, bet sadales sistēmas – zemāks. Šī iemesla dēļ pieslēguma izveidošana dabasgāzes pārvades sistēmai esot saistīta ar paaugstinātu bīstamību.

15. Satversmes tiesa rīcības sēdē 2020. gada 11. jūnijā pieņēma lēmumu uzdot Eiropas Savienības Tiesai jautājumus prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai un apturēt tiesvedību lietā līdz brīdim, kad stājas spēkā Eiropas Savienības Tiesas nolēmums.

Satversmes tiesa uzdeva Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus:

“1) Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un 32. panta 1. punkts ir interpretējami tādējādi, ka dalībvalstīm jāpieņem tāds tiesiskais regulējums, kas paredzētu, pirmkārt, to, ka ikviens tiešais lietotājs var izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies, un, otrkārt, to, ka sistēmas operatoram ir pienākums tam atļaut pieslēgties attiecīgajai sistēmai?

2) Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants ir interpretējams tādējādi, ka dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs (proti, tikai rūpnieciskais lietotājs)?

3) Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un jo īpaši jēdziens “jauns rūpnieciskais lietotājs” ir interpretējami tādējādi, ka šajā pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs (proti, tikai rūpnieciskais lietotājs) un kas iepriekš nav bijis pieslēgts sadales sistēmai?

4) Vai Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punkts un 23. pants ir interpretējami tādējādi, ka ar tiem ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu?”

16. Eiropas Savienības Tiesa 2022. gada 24. februārī pasludināja spriedumu lietā C-290/20 „Latvijas Gāze”.

Eiropas Savienības Tiesa uz pirmo Satversmes tiesas uzdoto jautājumu ir atbildējusi, ka Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un 32. panta 1. punkts ir jāinterpretē šādi: no šīm tiesību normām neizriet, ka dalībvalstīm būtu pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram, pirmkārt, ikviens tiešais lietotājs var izvēlēties tikt pieslēgts vai nu dabasgāzes pārvades sistēmai, vai arī sadales sistēmai un, otrkārt, attiecīgajam sistēmas operatoram ir pienākums atļaut tam pieslēgties minētajai sistēmai. Uz otro un trešo jautājumu Eiropas Savienības Tiesa ir atbildējusi, ka Direktīvas 2009/73/EK 23. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalstīm ar to nav noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkstētu pieslēgties tikai rūpnieciskais lietotājs. Savukārt uz ceturto jautājumu Eiropas Savienības Tiesa ir atbildējusi, ka Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punkts un 23. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar tiem tiek pieļauts tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu.

Satversmes tiesa secināja:

17. Izskatāmā lieta ir ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības.

Pieteikuma iesniedzēja ir vienīgā akciju sabiedrības „Gaso” akcionāre. Saskaņā ar izsniegto licenci minētā sabiedrība esot Latvijā vienīgais dabasgāzes sadales sistēmas operators, kas nodrošinot dabasgāzes piegādi no pārvades sistēmas līdz lietotājiem. Dabasgāzes sadales segments esot viens no

būtiskākajiem Pieteikuma iesniedzējas koncerna uzņēmējdarbības segmentiem. Apstrīdētie noteikumi pieļaujot to, ka jebkurš dabasgāzes lietotājs var pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai bez sadales sistēmas operatora starpniecības. Tādējādi esot ierobežotas Pieteikuma iesniedzējas koncernā ietilpstošās akciju sabiedrības „Gaso” uz licences pamata iegūtās tiesības veikt komercdarbību dabasgāzes sadales jomā. Tā rezultātā esot samazināta akciju sabiedrības „Gaso” akciju vērtība un attiecīgi ietekmēta Pieteikuma iesniedzējas koncerna vērtība. Proti, Pieteikuma iesniedzēja savu tiesību uz īpašumu aizskārumu saista ar apstrīdēto normu iespējamo ietekmi uz tai piederošās akciju sabiedrības darbību.

17.1. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu un sestās daļas 1. punktu konstitucionālās sūdzības gadījumā ir svarīgi noskaidrot, vai tiesām ir aizskartas pieteikuma iesniedzējam Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 9. punktu*). Atbilstoši Satversmes tiesas likuma regulējumam personas pamattiesību aizskārumus ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības. Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārumu un tā rašanās brīdi jau ir vērtējusi kolēģija, lemjot par lietas ierosināšanu, tomēr šajā vērtējumā kolēģija ir ierobežota tās rīcībā esošo materiālu ziņā. Satversmes tiesa, izskatot lietu, atkārtoti vērtē personas tiesību aizskārumu un tā rašanās brīdi, ņemot vērā lietas sagatavošanas stadijā savāktos materiālus (*sal. sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. un 8. punktu*).

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktam tiesvedību lietā var izbeigt ar Satversmes tiesas lēmumu citos, šā panta pirmās daļas 1.–5. punktā neminētos gadījumos, kad tiesvedības turpināšana nav iespējama. Ar jēdzienu „citi gadījumi” saprotami arī tādi gadījumi, kad Satversmes tiesa lietā, kas ierosināta pēc personas konstitucionālās sūdzības, ieguvusi un izvērtējusi tādus materiālus, kuri attiecas uz pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu, taču nav bijuši kolēģijas rīcībā.

17.2. Pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums balstīts uz to, ka apstrīdētie noteikumi, pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, tai aizskar Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu. Savukārt Pieteikuma iesniedzējas apsvērumi par labas pārvaldības, labas likumdošanas, tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principu pārkāpumu ir saistīti ar sniegtajiem argumentiem par tiesību uz īpašumu ierobežojumu kopsakarā ar to, ka, pēc Pieteikuma

iesniedzējas ieskata, esot pārkāpta Satversmes 64. pantā noteiktā tiesību normu pieņemšanas kārtība. Pieteikuma iesniedzējas argumenti par apstrīdētās likuma normas neatbilstību Satversmes 64. pantam arī ir saistīti ar apstrīdēto noteikumu pieņemšanas kārtību.

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs, vai konkrētajā gadījumā ir aizskartas Pieteikuma iesniedzējas tiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta pirmā teikuma tvērumā.

18. Pieteikuma iesniedzēja savu tiesību uz īpašumu aizskārumu saista ar apstrīdēto normu iespējamo ietekmi uz tai piederošās akciju sabiedrības iespējām īstenot no tai piešķirtās licences izrietošās tiesības.

Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju. Īpašuma garantijas uzdevums ir nodrošināt pamattiesību subjektam brīvību īpašuma tiesību jomā un tādējādi ļaut viņam patstāvīgi organizēt savu dzīvi. Ar „tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17.1. punktu un 2012. gada 7. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-19-01 9.1. punktu*). Tās sevī ietver īpašnieka tiesības izmantot viņam piederošo īpašumu tā, lai gūtu pēc iespējas lielāku ekonomisko labumu (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 11. punktu un 2008. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-05-03 7. punktu*).

18.1. Konkretizējot Satversmē ietverto pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā, kā tas izriet no Satversmes 89. panta, kura mērķis ir panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautisko tiesību normām. Satversmes tiesa jau iepriekš secinājusi, ka Satversmes 105. panta saturs ir noskaidrojams kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas Pirmā protokola 1. pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru tā piemērošanā (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 25.1. punktu*).

Šajā ziņā Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi: kapitālsabiedrības daļu ar ekonomisku vērtību kopā ar dažādām ar to saistītām tiesībām, kas ļauj dalībniekam ietekmēt kapitālsabiedrību, vispārīgā gadījumā var uzskatīt par personas īpašumu (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 25. jūlija sprieduma lietā „Sovtransavto Holding v. Ukraine”, pieteikums Nr. 48553/99, 91. punktu*). Tas ietver arī netiešas prasības uz kapitālsabiedrības

aktīviem, tostarp tiesības uz daļu šajos aktīvos tās likvidācijas gadījumā, kā arī citas atbilstošas tiesības, jo īpaši balsstiesības un tiesības tādējādi ietekmēt kapitālsabiedrības rīcību un politiku (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 7. novembra lēmuma par pieteikuma pieņemamību lietā „Olczak v. Poland”, pieteikums Nr. 30417/96, 60. punktu un 2007. gada 18. decembra sprieduma lietā „Marini v. Albania”, pieteikums Nr. 3783/02, 165. punktu*). Proti, kapitālsabiedrības daļas ir tiesību uz īpašumu tvērumā tiktāl, ciktāl tās ir vērtējamas pašas par sevi kā lieta, no vienas puses, un ciktāl no tām izriet konkrētas dalībnieku tiesības uz līdzdalību kapitālsabiedrības darbā, tostarp finansiālas prasības likumā un statūtos noteiktajās robežās, no otras puses. Tomēr no šīm tiesībām neizriet īpašuma tiesības uz pašas kapitālsabiedrības tiesībām.

Tiesību uz īpašumu tvērumā ietilpst, piemēram, personas tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata (sk., *piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03 8.2. punktu un 2014. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-21-03 10.1. punktu*). Tomēr vispārīgā gadījumā tas nenozīmē, ka šīs tiesības vienlaikus ar attiecīgo komersantu varētu īstenot arī citas personas. Proti, no licences izrietošās tiesības vai jebkuras citas kapitālsabiedrībai piederošās tiesības ir pašai personai, kurai konkrētā licence vai tiesības piešķirtas, bet ne šīs kapitālsabiedrības dalībniekiem pašiem par sevi. Pretējā gadījumā rastos tiesību uz īpašumu dublēšanās – proti, divas vai pat vairākas personas jeb gan pati kapitālsabiedrība, gan tās dalībnieki varētu norādīt, ka to tiesības aizskar viena un tā pati tiesību norma vienā un tajā pašā faktiskajā situācijā. Dalībnieku tiesības pamatā aptver tikai viņu vispārīgās iespējas ietekmēt kapitālsabiedrības darbu un gūt ienākumus no kapitālsabiedrības.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā atzīts, ka vispārīgā gadījumā darbības, kas ir vērstas pret kapitālsabiedrību, taču nav saistāmas ar konkrētām dalībnieku tiesībām, nerada dalībnieku pamattiesību aizskārumu. No minētā principa ir iespējami izņēmumi, tā, piemēram, kapitālsabiedrības vienīgā dalībnieka pamattiesības var tikt uzskatītas par aizskartām, ja apstrīdētais tiesiskais regulējums ir vērstas pret attiecīgo kapitālsabiedrību. Šāda pieeja pamatota ar pieņēmumu, ka viena vienīgā dalībnieka gadījumā dalībnieku viedokļi vai arī dalībnieka un valdes viedokļi par pamattiesību aizskāruma esību vai piemērotāko rīcību to aizstāvībai nevar būt atšķirīgi (sk., *piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 10. aprīļa sprieduma lietā „Vladimirova v. Russia”, pieteikums Nr. 21863/05, 40. punktu*). Citiem vārdiem sakot, šādā

situācijā divu pamattiesību subjektu nošķiršana būtu pārlietu formāla. Šīs atziņas jāņem vērā arī Satversmes tiesai, konkretizējot Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu, jo arī Pieteikuma iesniedzēja tās pamattiesību aizskārumu saista ar apstrīdēto noteikumu negatīvo ietekmi uz tai pilnībā piederošās akciju sabiedrības „Gasos” tiesībām veikt komercdarbību uz iegūtās licences pamata.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārliedzinās par to, vai Pieteikuma iesniedzējas un akciju sabiedrības „Gasos” vadības viedokļi par pamattiesību aizskāruma esību vai piemērotāko rīcību to aizstāvībai ir vai nav atšķirīgi.

18.2. No lietas materiāliem izriet, ka gan Pieteikuma iesniedzēja, gan akciju sabiedrība „Gasos” ir ieinteresēta pēc iespējas lielākā akciju sabiedrības „Gasos” peļņā, kas attiecīgi var ietekmēt arī Pieteikuma iesniedzējas peļņu. Tomēr šāda vienota interese raksturo arī tādas kapitālsabiedrības, kurās ir vairāki dalībnieki, un tādējādi pati par sevi vēl nenozīmē, ka Pieteikuma iesniedzējas un akciju sabiedrības „Gasos” viedokļi par akciju sabiedrības „Gasos” pamattiesību aizskārumu un piemērotāko rīcību to aizstāvībai sakristu.

18.2.1. Satversmes tiesa ņem vērā arī situāciju Latvijas dabasgāzes tirgū pēc tā atvēršanas. Proti, Latvijas dabasgāzes tirgū šobrīd darbojas vienotais dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas operators – akciju sabiedrība „Conexus Baltic Grid”, vertikāli integrēta energoapgādes komersanta sastāvā ietilpstošs dabasgāzes sadales sistēmas operators – akciju sabiedrība „Gasos” – un vairāki dabasgāzes tirgotāji, tai skaitā Pieteikuma iesniedzēja, kurā akciju sabiedrība „Gasos” ir vertikāli integrēta.

Akciju sabiedrība „Conexus Baltic Grid” licenci dabasgāzes pārvadei saņēmusi 2017. gada 5. janvārī, bet akciju sabiedrība „Gasos” licenci dabasgāzes sadalei – 2017. gada 7. decembrī. Tajā laikā Enerģētikas likuma 1. panta 13. punktā noteiktā enerģijas pārvades definīcija pieļāva, ka enerģijas pārvade kā energoapgādes veids ietver enerģijas transportēšanu pa augsta spiediena cauruļvadiem, lai piegādātu to citstarp tieši lietotājiem. Turklāt arī apstrīdētajā likuma normā bija noteikts, ka dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi attiecināmi arī uz dabasgāzes lietotāju pieslēgšanu tieši dabasgāzes pārvades sistēmai. Lai gan attiecīgie pieslēguma noteikumi tajā laikā vēl nebija pieņemti, akciju sabiedrībai „Gasos” bija zināms, ka dabasgāzes lietotāju tieša pieslēgšanās dabasgāzes apgādes sistēmai iespējama arī dabasgāzes pārvades sistēmas ietvaros.

Ja akciju sabiedrība „Gasos” šādos apstākļos uzskatītu, ka tās tiesības vai tiesiskās intereses ar akciju sabiedrībai „Conexus Baltic Grid” izsniegto licenci

dabaszgāzes pārvadei un sadales sistēmas operatoru licenču darbības zonu iespējamo pārklāšanos tiek aizskartas, tā varētu akciju sabiedrībai „Conexus Baltic Grid” izsniegto licenci apstrīdēt Administratīvā procesa likuma 76. panta pirmajā daļā un 79. panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā. Proti, akciju sabiedrībai „Conexus Baltic Grid” izsniegtā licence ir administratīvais akts, kura izdošanas procesā akciju sabiedrība „Gasos” nebija pieaicināta kā trešā persona. Akciju sabiedrība „Gasos”, saņemot licenci dabaszgāzes sadalei un tobrīd saskatot iespējamu sadales sistēmas operatoru licenču darbības zonu pārklāšanos akciju sabiedrībai „Conexus Baltic Grid” izsniegtās licences dēļ un tādējādi arī savu interešu aizskārumu, varēja to apstrīdēt. Ne no lietas materiāliem, ne Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas neizriet, ka akciju sabiedrība „Gasos” būtu to darījusi. Turklāt akciju sabiedrības „Gasos” pamattiesību aizskāruma gadījumā tā, ievērojot Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības, varētu pati iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā.

Veids, kādā akciju sabiedrība „Gasos” izmanto savu licenci un no tās izrietošās tiesības, ir tās komercdarbības brīvība. Pamattiesības citstarp ir balstītas personas autonomijā, un, ja persona nevēlas aizstāvēt savas tiesības, tad citas personas nevar tās aizstāvēt pašas skartās personas vietā vai uzspiest tai šādu aizstāvību. Ar konstitucionālās sūdzības subsidiaritātes principu pretrunā būtu tāda situācija, ka kapitālsabiedrība var savas aizskartās pamattiesības aizsargāt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, taču vēl nav to darījusi un paralēli tam Satversmes tiesā var vērsties šīs kapitālsabiedrības dalībnieki, kuru viedoklis par attiecīgās kapitālsabiedrības pamattiesību aizskārumu un piemērotāko rīcību to aizsardzībai varētu atšķirties no kapitālsabiedrības vadības viedokļa.

18.2.2. Tāpat Satversmes tiesa ņem vērā Enerģētikas likuma 45. panta otrajā daļā noteikto: ja dabaszgāzes sadales sistēmas operators ir vertikāli integrēta energoapgādes komersanta sastāvā, šis operators ir atsevišķa kapitālsabiedrība ar patstāvīgas juridiskās personas statusu un nošķirts no dabaszgāzes ražošanas, pārvades, uzglabāšanas, sašķidrinātās dabaszgāzes pakalpojuma sniegšanas un tirdzniecības darbībām, un tas saziņā un sava zīmola veidošanā nodrošina, ka tā identitāte ir nošķirta no vertikāli integrēta dabaszgāzes apgādes komersanta tirdzniecības struktūras identitātes. Ievērojot Enerģētikas likuma 45. panta trešajā un piektajā daļā noteikto, dabaszgāzes sadales sistēmas operatora neatkarība tiek īstenota, paredzot darbības ierobežojumus sadales sistēmas operatora vadībai un veicot atbilstošus pasākumus šīs vadības neatkarības nodrošināšanai. Šo prasību

izpilde apliecināma, iesniedzot Regulatora noteiktos dokumentus un informāciju. Konkrētāk – atbilstoši Regulatora padomes 2017. gada 26. janvāra lēmuma Nr. 1/3 (prot. Nr. 4, 3. p.) „Noteikumi par prasībām dabasgāzes sadales sistēmas operatora neatkarībai” 4. punktam sadales sistēmas operatoram ir pienākums iesniegt Regulatoram ziņojumu par sistēmas operatora atbilstību neatkarības prasībām. Savukārt atbilstoši minēto noteikumu 7. punktam Regulators Administratīvā procesa likumā noteiktajā termiņā un kārtībā izvērtē sistēmas operatora iesniegto ziņojumu un sniedz atzinumu par neatkarības nodrošināšanai veikto pasākumu pietiekamību.

Minētās prasības attiecas arī uz akciju sabiedrību „Gaso”, kura ir vertikāli integrēta Pieteikuma iesniedzējā. Akciju sabiedrība „Gaso” šajos neatkarības ziņojumos laika posmā no 2018. gada līdz 2021. gadam ir apliecinājusi, ka tā ievēro Enerģētikas likuma 45. panta trešajā daļā paredzētās neatkarības prasības (sk. 2022. gada 31. marta, 2021. gada 25. marta, 2020. gada 26. marta un 2019. gada 27. marta ziņojumus par AS „Gaso” atbilstību neatkarības prasībām. Pieejami: gaso.lv). Izvērtējot šos ziņojumus, Regulators ir atzinis, ka akciju sabiedrības „Gaso” veiktie pasākumi vismaz tās valdes un padomes neatkarības nodrošināšanai ir pietiekami, lai akciju sabiedrības „Gaso” valde un padome varētu rīkoties neatkarīgi (sk. Regulatora 2022. gada 29. aprīļa paziņojumu „SPRK: AS „Gaso” ir veikusi pietiekamus pasākumus sistēmas operatora neatkarības nodrošināšanai”, 2021. gada 29. aprīļa lēmumu Nr. 25 (prot. Nr. 16, 2. p.), 2020. gada 16. jūlija lēmumu Nr. 93 (prot. Nr. 30, 1. p.), 2019. gada 25. aprīļa lēmumu Nr. 83 (prot. Nr. 19, 3. p.) un 2018. gada 19. aprīļa lēmumu Nr. 43 (prot. Nr. 15, 2. p.). Pieejami: sprk.gov.lv).

Šajā ziņā Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ar likumu noteiktā tās un akciju sabiedrības „Gaso” neatkarība nemaina to, ka Pieteikuma iesniedzējas kā mātesuzņēmuma vispārējā korporatīvā kontrole pilnībā saglabājas. Šī kontrole esot pieļauta arī Enerģētikas likuma 45. panta trešās daļas 3. punktā, kur noteikts, ka dabasgāzes sadales sistēmas operatora tiesības pieņemt lēmumus neatkarīgi no vertikāli integrētā energoapgādes komersanta attiecībā uz aktīviem, kas vajadzīgi dabasgāzes sadales tīkla ekspluatācijai, uzturēšanai vai attīstībai, neliedz vertikāli integrētajam komersantam rīkoties, lai nodrošinātu valdošā komersanta ekonomisko tiesību aizsardzību attiecībā uz atkarīgā komersanta rīcībā esošo aktīvu atdevi. Šajā normā esot pārņemtas Direktīvas 2009/73/EK 26. panta 2. punkta „c” apakšpunktā noteiktās prasības (sk. pieteikumu lietas materiālu 1. sēj. 11. lp.).

Tomēr Direktīvas 2009/73/EK 26. panta 2. punkta „c” apakšpunktā ir paskaidrots, ka minētais noteikums jo īpaši ļauj mātesuzņēmumam apstiprināt sadales sistēmas operatora gada finanšu plānus vai līdzvērtīgu instrumentu un noteikt vispārīgus ierobežojumus attiecībā uz meitasuzņēmuma parādsaistībām, taču neļauj mātesuzņēmumam dot norādes par ikdienas darbību. Apzinoties minēto, Satversmes tiesa ņem vērā arī to, ka apstrīdēto noteikumu izstrādes procesā pret to projektu iebildumus patstāvīgi izteica gan Pieteikuma iesniedzēja, gan akciju sabiedrība „Gasó”. Lai arī abas sabiedrības vērsa uzmanību uz iespējamu sadales pakalpojuma tarifa pieaugumu apstrīdēto noteikumu projekta pieņemšanas rezultātā, kopumā to iebildumi nebija identiski. Proti, Pieteikuma iesniedzēja norādīja arī uz apstrīdēto noteikumu projekta iespējamo negatīvo ietekmi uz tās koncerna vērtību un konkurenci Latvijas elektroenerģijas tirgū – šādi noteikumi, pēc tās ieskata, varot nozīmēt slēptu valsts atbalstu valstij piederošajai akciju sabiedrībai „Latvenergo”, kā arī izteica šaubas par Regulatora neatkarību no tirgus interesēm. Savukārt akciju sabiedrība „Gasó” pauda viedokli, ka apstrīdēto noteikumu projekta pieņemšana varētu apgrūtināt tās licences noteikumu izpildi, ka apstrīdēto noteikumu projektā nav skaidrota starp lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu un dabasgāzes pārvades sistēmu izbūvētā gāzesvada piederība un nodrošinātas tā apkalpošanas un drošas ekspluatācijas prasības. Turklāt akciju sabiedrība „Gasó” vērsa uzmanību uz to, ka citviet Eiropā neesot tā, ka lietotāji varētu pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai bez ierobežojumiem (*sk. akciju sabiedrības „Gasó” 2019. gada 18. janvāra, 2019. gada 8. februāra, 2019. gada 4. marta, 2019. gada 9. aprīļa un 2019. gada 10. aprīļa vēstules, kā arī Pieteikuma iesniedzējas 2019. gada 18. janvāra, 2019. gada 8. aprīļa un 2019. gada 10. aprīļa vēstules lietas materiālu 2. sēj. 143.–150. lp., 3. sēj. 1.–4., 16.–19., 42.–43. un 86.–98. lp.*). Tādējādi jau apstrīdēto noteikumu izstrādes procesā Pieteikuma iesniedzējas un akciju sabiedrības „Gasó” paustie viedokļi bija atšķirīgi.

Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, Satversmes tiesa nav guvusi apstiprinājumu tam, ka Pieteikuma iesniedzējas un akciju sabiedrības „Gasó” vadības viedokļi par pamattiesību aizskāruma esību vai piemērotāko rīcību tā novēršanai sakristu. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja un akciju sabiedrība „Gasó” ir nošķirami pamattiesību subjekti.

18.3. Pieteikuma iesniedzēja arī norādījusi, ka apstrīdēto normu ietekmes rezultātā samazinājusies tās koncerna vērtība. Tomēr Satversmes tiesa jau ir atzinusi: lai kādas ekonomiskās intereses tiktu atzītas par īpašuma tiesību objektu

Satversmes 105. panta izpratnē, tām jāatbilst tiesību sistēmā noteiktajiem kritērijiem. Proti, par īpašumu var tikt uzskatīti tādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, ja pastāvētu skaidrs tiesisks pamats (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 7. punktu un 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*).

Satversmes 105. pantā ietvertās pamattiesības, proti, tiesības uz īpašumu, negarantē tiesības būt pasargātam no biznesa riska (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 23.6. punktu*). Tas attiecas arī uz koncerna vērtību. Izskatāmās lietas apstākļos, kad apstrīdētie noteikumi, pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, skar tieši akciju sabiedrībai „Gaso” ar licenci piešķirtās tiesības, Pieteikuma iesniedzējai, ņemot vērā komercdarbības risku, nav aizsargājama tiesību uz koncerna vērtības saglabāšanu. Tiesību uz īpašumu garantija aizsargā konkrētas pastāvošās vērtības pret nepamatotu valsts varas iejaukšanos. Tomēr vispārīgā gadījumā koncerna vērtība pati par sevi nav uzskatāma par stabilu un nemainīgu stāvokli, jo to ietekmē dažādi apstākļi. Saimnieciskā darbība ir saistīta ar iniciatīvu un drosmi, darbojoties pastāvīga riska un ekonomiskās nenoteiktības apstākļos, proti, ir saistīta ar daudzām grūtībām un neparedzētām situācijām, kuras var rasties gan paša komersanta pieņemto lēmumu rezultātā, gan no komersanta neatkarīgu apstākļu dēļ (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 17. punktu*). Arī vairākas pieaicinātās personas norādījušas: fakts, ka šobrīd licence sadales sistēmas operatora pakalpojumu sniegšanai Latvijas Republikas teritorijā ir izsniegta tikai akciju sabiedrībai „Gaso”, nenozīmē, ka Latvijas Republikas teritorijā pastāvētu ierobežojums, kas liegtu darboties vairākiem sadales sistēmas operatoriem ar noteikumu, ka to licenču darbības zonas nepārklājas. Proti, Regulators saskaņā ar likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 18. panta otro daļu var grozīt izsniegtās licences noteikumus. Tātad arī Pieteikuma iesniedzējas koncerna vērtība var mainīties dažādu citu iemeslu dēļ.

Tādējādi konkrētajā gadījumā Pieteikuma iesniedzējai nav Satversmes 105. panta tvērumā esošu tiesību attiecībā uz tai piederošās nodalītās akciju sabiedrības „Gaso” licenci un tās izmantošanas iespējām, kā arī tās koncerna vērtības nemainīgumu.

Tātad ar apstrīdētajiem noteikumiem Pieteikuma iesniedzējai nav aizskartas Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz

īpašumu. Līdz ar to tiesvedības turpināšana daļā par apstrīdēto noteikumu atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam teikumam nav iespējama.

19. Pieteikumā lūgts izvērtēt apstrīdēto noteikumu atbilstību arī Satversmes 1. pantā ietvertajiem labas pārvaldības, labas likumdošanas, tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principiem, Satversmes 64. un 89. pantam, Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai, kā arī apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmes 64. pantam.

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka Pieteikuma iesniedzējas apsvērumi par iespējamo labas pārvaldības, labas likumdošanas, tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principu pārkāpumu ir saistīti ar tās sniegtajiem argumentiem par to, ka apstrīdētie noteikumi aizskar tās tiesības uz īpašumu un ir pieņemti neatbilstoši Satversmes 64. panta prasībām. Ja Satversmes tiesa, izskatot lietu, kas ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības, konstatē, ka Satversmē ietvērto pamattiesību aizskārums nav, tā nevar vērtēt prasījumu arī tā pakārtotajā daļā par apstrīdētās normas atbilstību likumā noteiktajam pilnvarojumam (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 8. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-04-03 18. punktu un 2015. gada 6. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-35-03 14. punktu*). Savukārt, lūdzot izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 89. pantam, pieteikumā ir jāpamato, kādas papildu tiesības vai saistības, kas neietilpst Satversmes pamattiesību normu saturā, attiecībā uz konkrēto situāciju izriet no šā panta, tomēr pieteikumā šāds pamatojums pēc būtības nav sniegts.

Tādējādi pastāv tādi apstākļi, kuru dēļ tiesvedības turpināšana arī šajā daļā atbilstoši Satversmes 29. panta pirmās daļas 6. punktam nav iespējama.

Tātad arī daļā par apstrīdēto noteikumu atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajiem labas pārvaldības, labas likumdošanas, tiesiskās paļāvības un tiesiskās drošības principiem, Satversmes 64. un 89. pantam, Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai, kā arī apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmes 64. pantam tiesvedība ir izbeidzama.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2019-28-0103 „Par Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2019. gada 18. aprīļa lēmuma Nr. 1/7 „Dabaszgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabaszgāzes sistēmas operatoriem un dabaszgāzes lietotājiem” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 64., 89. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, kā arī Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un 84.¹ panta pirmajai daļai un Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš